

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1985
Σελ. [Δέν περιλαμβάνεται στην έκδοση Δόμου]

ΤΟ ΠΑΛΟΕΥΛΟ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Ποῦ θραύεται μὲ ἀφρούς λύσσης τὸ κύμα, καὶ ὀργώνει τὸ πέλαγος ἄγριος ὁ βορρᾶς; Ἐκεῖ, ὅπισθεν τῆς χαμηλῆς ράχης, ὅπου κορυφοῦται εἰς ὑψηλὴν ἀκτὴν πρὸς τὰ βασίλεια τοῦ πόντου, ἀπλώνεται μέγας, ἀχανὴς ὁ κήπος τοῦ Σαγρῆ τοῦ Γιώργη. Οἱ φράκται του εἶναι ἀπὸ κυδωνιές, εἰς τὴν μίαν πλευρᾶν, ἀπὸ καλαμῶνα καὶ πυκνοὺς θάμνους εἰς τὴν ἄλλην. Ὅλη ἡ ἐργασία τοῦ Γιώργη ἔχει τὴν σφραγίδα τῆς φιλοκαλίας. Οἱ γείτονές του ὅλοι τὸν ἐζηλοφθονοῦσαν. Αὐτῶν τὰ χωράφια καὶ τὰ ιδιόκτητα, καὶ ὅσα ὡς κολλῆγαι ἐπαιρναν ὡς μισακά, ποτὲ δὲν ἐκαρποῦσαν. Τοῦ Γιώργη ἀπέδιδαν ἑκατονταπλάσιον καρπόν. Τὴν ἄλλην χρονιὰν ὁ Γιώργης, διὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ, παρητεῖτο ἀπὸ τὴν κολληγιάν, καὶ παρέδιδεν εἰς αὐτοὺς τὰ χωράφια. Πλὴν τοῦ κάκου, δὲν ἐκαρποῦσαν. Εἶχε κάποιαν εὐλογίαν ὁ Γιώργης. Ἦτο ἀληθινός, ἀρχαϊκός, λείψανον τοῦ παρελθόντος. Σπάνιον δεῖγμα ἀνθρώπου εἰς τὰς ἡμέρας μας.

Ἀνατολικῶς τοῦ κήπου, ἐσχίζετο ἡ χθαμαλὴ ἀκτὴ πρὸς τὸν αἰγιαλόν, καὶ ἦτο χεῖμαρρος, καὶ ἦτο χαράδρα, τὴν ὁποίαν εἶχαν σχηματίσει οἱ ὄμβροι ἄνωθεν, καὶ τὰ κύματα τοῦ Γραίου κάτωθεν. Εἰς τὸ μέσον τῆς χαράδρας, ὀλίγας ὀργυιὰς ἀπὸ τὸ κύμα, ἦτο ἡ βάρκα τοῦ μπαρμπα-Γιώργη, συρμένη ἔξω διαρκῶς. Εἰς τὰ νιᾶτά του, καίτοι χωρικός, ἠγάπα ὁ Σαγρῆς νὰ γυαλεύῃ* ἐνίοτε, καὶ νὰ βγαίνει στὸ πυροφάνι τὰς ἀσελήνους νύκτας.

Δίπλα εἰς τὴν βάρκαν τὴν συρμένην ἦτο ἓν γυαλόξυλο, τεράστιον ξύλον, ὅμοιον μὲ κορμὸν γίγαντος, μὲ κολοβὰ ἄκρα χελώνης, χωρὶς βραχίονας καὶ σκέλη.

Πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων εὐρίσκετο ἐδῶ, μισοχωμένο στὴν ἄμμον, τὸ γυαλόξυλο αὐτό. Διὰ νὰ τὸ σηκώσουν ἐχρειάζετο ἡ δύναμις διπλοῦ ζεύγους βοῶν. Καὶ κανεὶς δὲν ἐφρόντισε νὰ τὸ μετακινήσῃ, διότι θὰ ἦτο ἀκριβὸν μετάλλευμα, ἂν ἐπρόκειτο νὰ μετακομισθῆ πρὸς χρῆσιν εἰς τὴν πολίχνην. Ἀπὸ πολλῶν λησμονημένων χρόνων, τὸ βωβὸν ξύλον, διηγεῖτο τὴν ἄφωνον ἱστορίαν του, ἱστορίαν ναυαγίου καὶ φρίκης, ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ὁ ὑλοτόμος τὸ εἶχε ρίψει μὲ στιβαροὺς κτύπους πελέκεως εἰς τὸ βουνόν, μέχρι

τῆς ἡμέρας καθ' ἣν, ἀφοῦ ὁ ναυπηγὸς τὸ ἐπελέκησε, καὶ τὸ ἐτοποθέτησεν ἐν ἀρμονίᾳ μετ' ἄλλων ξύλων εἰς τὸ σκάφος, τὸ πλοῖον συνετρίβη εἰς τοὺς ὑπὸ τὸ κύμα ὑπούλους βράχους, καὶ αὐτὸ ἀποσπασθὲν ἔπλευσεν, ἐβούλιαξε, καὶ ἡ σύρτις τὸ ἔφερε καὶ τὸ ἔρριψεν εἰς τὸν αἰγιαλόν, ὅμοιον μὲ φύλλον φθινοπώρου, βαρὺ φύλλον τῆς αἰωνιότητος — λευκὴν σελίδα μὲ μυστηριώδη γράμματα, τῆς ἱστορίας τοῦ πόνου...

*

**

Ὁ Νάσος ὁ Κοψίδας ἦτο τριακοντούτης, μεγαλόσωμος, μὲ ἡλιοκαῆς, πλατὺ πρόσωπον. Ἦτο γείτων τοῦ Γιώργη τοῦ Σαγρῆ. Ἐσπερνε χωράφια, ἔβοσκε πρόβατα, καὶ προκοπὴν δὲν ἔβλεπεν. Ἐκλεφτε γίδια. Ὀλίγα τινὰ ἔρμαια τοῦ ἐτύχαιναν κάποτε εἰς τὸν ἔρημον ἐκεῖνον αἰγιαλόν. Συντρίμματα ναυαγίων, ὄχι πελώρια, ὅπως τὸ γιολόξυλον ἐκεῖνο τὸ μοναδικόν, ἔφερνεν ἔξω τὸ κύμα. Ὅχι σπανίως, κατὰ τὰς φοβερὰς ἐκεῖνας τρικυμίας τῶν ἀρχῶν τοῦ χειμῶνος, συνέβαινε νὰ ἐκβράσῃ ἡ θάλασσα ζαλισμένους ἀστακοὺς, κ' ἓνα πελώριον ὀρφόν, ζωντανόν καὶ ἀσπαίροντα, δώδεκα ὀκάδων τὸ βάρος. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ τυχερὰ τοῦ Νάσου τοῦ Κοψίδα.

Ποῦ ἡ μακαρία ἐκεῖνη ἐποχὴ, —δὲν ἦσαν πολλὰ χρόνια ἔκτοτε, ἀλλὰ πόσον γρήγορα τὰ παρόντα γίνονται παρελθόντα!— ὁπότεν, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ τρύγου, ἀπὸ χρονιᾶν εἰς χρονιᾶν, ὁ Νάσος ἔκλεφτεν —ἢ μᾶλλον ἐδανείζετο ἀναρώτα*— τὴν βάρκαν τὴν συρμένην τοῦ καλοῦ γείτονός του, τὴν ἔρριπτε μὲ τοὺς ἡρακλείους βραχιόνάς του εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν ἐφόρτωνε μὲ πέντε ἢ ἕξ μεγάλες κόφες σταφύλια κλεμμένα, ἔμβαινε κι αὐτὸς μέσα, ἐγύριζε τὴν πλώρην πρὸς τὸ πέλαγος, καὶ κάμων γουργούλαν* μὲ τὸ κωπίον εἰς τὴν πρύμνην, νύκτα, εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοῦ ἀντικρουνοῦ χωρίου, τὴν Πλατάναν, ἐπωλοῦσε τὸ ἐμπόρευμά του εἰς τοὺς πελάτας ποῦ ἤξευρε, (ἦσαν οἰνοποιοί, ἔχοντες τοὺς ληνοὺς τῶν εἰς τὴν παραθαλασσίαν*, καὶ αὐτὸς τοὺς ἐξύπνα μεσάνυχτα), ἐγύριζεν εἰς τὴν βάρκαν του, καὶ μὲ τὴν γουργούλα πάλιν, εἰς ἑπτὰ μυλίων πλοῦν, νύκτα ἀκόμη, κατέπλεεν εἰς τὴν μικρὰν ἀκτὴν, καὶ πάλιν ἔσυρε τὴν βαρκούλαν εἰς τὴν θέσιν τῆς, δίπλα στὸ γιολόξυλον!...

Τώρα οἱ καιροὶ εἶχον ἀλλάξει πλέον. Κάπως τὸν εἶχον μάθει, καὶ δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ κάμῃ τέτοια ἀλαφρεμπόρια*. Περίεργον ὅτι καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἰδῆ κανεὶς, φήμη ἀόριστος γεννᾶται, καὶ τὸ πρᾶγμα «μαθεύεται». Ἡ θάλασσα «τὸ λέγει τοῦ κουπιοῦ», καὶ τὸ κουπὶ τὸ λέγει... εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, ὁ Γιώργης ὁ Σαγρῆς, θέλων νὰ νουθετήσῃ κάπως τὸν γείτονά του, εἶπε:

— Κοίταξε καλά, Νάσο· ἡ βάρκα πάλιωσε πλέον· κάνει νερά.

Ὁ Νάσος ἀπήντησε:

— Ἡσύχασε, γείτονα· ξέρω κολύμπι.

Ὁ Γιώργης ἦτο ἐπόμενον ἐκ τῆς κοινῆς φήμης καὶ αὐτὸς νὰ μάθῃ ὅτι ὁ Κοψίδας τοῦ εἶχε κλέψῃ ἐπανειλημμένως τὴν βάρκαν. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἤθελε νὰ προσβάλλῃ ἀποτόμως τὸν Νάσον, ἂν καὶ δι' αὐτοψίας εἶχε βεβαιωθῆ ὅτι ἡ συρμένη βάρκα εἶχε πλεύσει.

*

**

Ἄν ἤξευρε καλὸ κολύμπι ὁ Νάσος ὁ Κοψίδας, τὸ ἀπέδειξεν ἐσχάτως, τὸ φθινόπωρον. Εἶχε κλέψῃ δύο ἢ τρεῖς φορές ἐρίφια ἀπὸ τοὺς βοσκούς τοῦ βουνοῦ, τοὺς ὀδηγοῦντας κάποτε κάτω εἰς τὸν αἰγιαλὸν τὰ κοπάδια των, διὰ ν' ἀρμυρίσουν*.

Ἀλλὰ τί νὰ τὰ κάμῃ τὰ κλεμμένα ἐρίφια ὁ Νάσος; Δὲν ἦτο μεγάλη στεριά, ὅπως δυνηθῆ νὰ τὰ κάμῃ ἄφαντα ἐν τῷ ἅμα. Ἀπὸ τὸν ἕνα γαιλὸν τῆς νήσου εἰς τὸν ἄλλον ἦτο μόνον τεσσάρων ὥρῶν δρόμος.

Πρὸς τ' ἀνατολικά τῆς μικρᾶς ἀκτῆς, τῆς χαράδρας, ἦτο τὸ Ἀσπρόνησον, βραχῶδες λευκὸν νησίον, ἔρημον καὶ ἄγονον, τὸ ὁποῖον ἀσπρίζει εἰς τὸν ἥλιον ὡς νὰ εἶναι χιονισμένον. Ἐκεῖ εἶν' αἱ φωλαὶ τῶν γλάρων καὶ ἄλλων θαλασσιῶν ὀρνέων, κατὰ καιροὺς δὲ ἔχουν ριγμένα ἐπάνω κουνέλια· ἐνίστε ἀκούονται αἰγαγροὶ νὰ βελάζουν θλιβερῶς πρὸς τὸ κῦμα, ὅταν βλέπουν κανένα ψαρὰν μὲ τὴν βάρκαν τοῦ νὰ παραπλέῃ. Τὸ νησίον ἀπέχει ἀπὸ τὴν ἀκτὴν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ὀργυιάς τόπον.

Ὁ ἄξιος Νάσος, νύκτα καὶ σκότος ἐγυμνώθη, ἐφορτώθη τὰ κατσικία εἰς τοὺς πλατεῖς ὤμους του, ἀσφαλίσας αὐτὰ διὰ σχοινίου περὶ τὸν τράχηλόν του, ἐρρίφθη εἰς τὸ κῦμα, καὶ κολυμβῶν μὲ ἀπίστευτον τόλμην, ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀσπρόνησον. Τὸν ἄθλον τοῦτον φαίνεται ὅτι ἔπραξε δύο ἢ τρεῖς φορές. Ἐκεῖ ἐνεπιστεύθη τὰ κλεμμένα ἐρίφιά του. Καὶ ἀπὸ τὴν ράχην ἀντικρῦ, καθὼς ἔβοσκε καθ' ἑκάστην τὰ πρόβατά του, τὰ ἐθώπευε μὲ τὸ ὄμμα, καὶ ἠπείλει νὰ πετροβολήσῃ μὲ πελώρια κοτρώνια κάθε ψαρὰν ἢ πορθμέα ὁ ὁποῖος θὰ ἐτολμοῦσε νὰ τοῦ τὰ διαμφισβητήσῃ. Ἦσαν ἰδικόν του θήραμα.

Τέλος, ἦλθαν τὰ Χριστούγεννα, καὶ ὁ Νάσος ἐσκέφθη, ἂν ἔκαμνε νερὰ ἢ ὄχι ἡ συρμένη δίπλα εἰς τὸ γαιλόξυλον παλαιὰ βάρκα τοῦ Σαργῆ τοῦ γείτονός του, ὅτι ἔπρεπε νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ μίαν φοράν ἀκόμη.

Καὶ τὴν βαθεῖαν νύκτα, ὅταν τὸ δρέπανον τῆς σελήνης ἦτο εἰς ἀκμὴν* νὰ κρυβῆ ὀπισθεν τῶν δυτικῶν βουνῶν, ἐξέσκαψε γύρω-γύρω τὴν ἄμμον, ἔστησε τὴν μικρὰν σκάφην, καὶ τὴν ἔσπρωξε πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐμβῆκε, καὶ μὲ τὸ μοναδικὸν κωπίον ἐλαύνων ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀσπρόνησον.

Ἐξησφάλισε τὴν βάρκαν, ἀνέβη εἰς τὴν ἀπότομον ράχην τοῦ νησιοῦ, ἔκραξε τὰ ἐρίφιά του, καὶ τὰ συνέλαβε. Εἶχε ρίψει πέντε ἐπάνω εἰς τὸ ἐρημόνησον. Τὰ τέσσαρα ἔπιασε μὲ τοὺς βραχίονάς του, τὸ ἐν ἔλειπε. Τὸ ἀνεζήτησε, τὸ ἐκάλεσεν· ἀπήντησε μόνη ἡ ἡχὴ τῶν θαλασσιῶν ἀντρων, καὶ οἱ περυγισμοὶ τῶν φευγόντων γλάρων. Τὸ ἐρίφιον δὲν ἐφάνη. Ἦ τὸ εἶχεν ἀρπάσει ὁ θαλασσαετός, ἢ τὸ εἶχαν ξεφαντώσει οἱ θαλασσινοὶ... ἄνθρωποι.

Τέλος, ἐπεβίβασε τὰ τέσσαρα ἐρίφια, καὶ ἀπῆλθε. Εἰς ὀλίγα λεπτὰ θὰ ἔφθανεν εἰς τὴν ἀκτὴν.

Πλὴν τότε εἶδεν ὅτι ἡ φελούκα ἔκαμνε νερὰ πράγματι. Εἰς τὸν ἀνάπλου δὲν τὸ εἶχε ψηφίσει, ἐπειδὴ ἦτο μικρὸν τὸ κακό. Εἰς τὴν σπουδὴν καὶ ἀνυπομονησίαν του, εἶχε ξεχάσει νὰ πάρη μαζί του μίαν φλάσκαν ποιμενικὴν, διὰ νὰ βγάζη τὰ νερά. Πλὴν τώρα, εἶχε παραγίνει. Ἡ φελούκα ἦτον μισοβουλιαγμένη τῶ ὄντι.

Τὰ ἐρίφια ἔπλεον μέσα εἰς τὸ νερόν, καὶ αὐτὸς ἦτον πνιγμένος ὡς τὸ γόνα. Ὁ δρόμος τῆς βάρκας ἐκόπτετο ἀπὸ τὸ βάρος. Ἡ θάλασσα ἤθελε τὸ ἰδικόν της, διεξεδίκει τὸ θυμὰ της.

Τέλος, χωρὶς νὰ βουλιάξῃ ὅλως διόλου ἀκόμη, κατώρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι βολῆς λίθου ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Τότε ἀγκάλιασε τὰ τέσσαρα ἐρίφια, ἄφησε τὴν βάρκαν νὰ βουλιάξῃ, κ' ἐρρίφθη εἰς τὸ κύμα. Μετὰ μίαν ἢ δύο ὀργυιάς ἀφοῦ ἔπλευσε, ἐβίασε τὸ φορτίον του νὰ πλέῃ, ἔφθασεν εἰς τὰ ρηχά. Τὰ ἐρίφια ἐβέλαζον θλιβερῶς. Ἦτο εὐτυχὴς διότι δὲν ἐβιάσθη νὰ κάμῃ ἀβαρίαν.

Ἀπὸ τὴν ἄμμον τοῦ αἰγιαλοῦ, τὸν ἐχαιρέτισε μὲ εἰρωνεῖαν ἡ φωνὴ τοῦ Γιώργου τοῦ Σαγοῦ:

— Δὲ σοῦ εἶπα, Νάσο, πῶς ἡ βάρκα ἔκανε νερά;

Ὁ Νάσος, μισοπνιγμένος, ἀποστάζων ἀφροῦς καὶ ἄρμην, σφίγγων μὲ τὰς χεῖρας τὰ τέσσαρα ἐρίφια, ἀπήντησε:

— Δὲν ἔπαθε τίποτα ἡ βάρκα Γιώργο, τὸ πρωὶ τὴν ξεβουλιούμε... Νὰ γλυτώσουμε πρῶτα τὰ ζωντανά, ἡ μέρα πού 'ναι αὐριο.

Ἐξημέρωνε Χριστούγεννα.

(1905)